

GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi SIRAT
GIBTU Journal of Faculty of Islamic Sciences SIRAT
ISSN 2757-8631 | e-ISSN 2717-8064
Mayıs / May 2023, 4/1: 95-140

**Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* Öyküsünün Tercümesi
ve Edebî Tahlîli**

Selma AKSOY TÜRKÖZ

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Arap Dili ve Belagati Ana Bilim Dalı
PhD Student, İnönü University,
Department of Arabic Language and Rhetoric
Malatya, Turkey
fattsml@hotmail.com
orcid.org/0000-0001-8056-6407

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Çeviri Makale / Translation Article

Geliş Tarihi / Received: 6 Mart / March 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 17 Nisan / April 2023

Yayın Tarihi / Published: 30 Mayıs / May 2023

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Mayıs / May

Cilt-Sayı / Volume-Issue: 4/1, **Sayfa:** 95-140

Atıf / Cites: Aksoy Türköz, Selma. "Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* Öyküsünün Tercümesi ve Edebî Tahlîli [Translation and Literary Analysis of Abdelrahman Munif's Story of *al-Babu'l Meftuh*]" *Sirat* 4/1 (Mayıs/ May 2023): 95-140.

<https://doi.org/10.56477/sirat.1261064>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and confirmed to be plagiarism-free.

 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (CC BY NC ND)

Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* Öyküsünün Tercümesi ve Edebî Tahlili*

Öz

Modern Arap edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilen 1798 yılındaki Napolyon'un Mısır'ı işgali sonrası giderek artan tercüme faaliyetleri, Arap edebiyatında roman ve öykü alanında eserler verilmesinde etken olmuştur. Tercüme faaliyetlerinin ilk dönemlerinde tercüme-taklit olarak tanımlanan evreler hızla aşılmış ve edebî bir tür olan nesir, bu faaliyetler sonrasında ivme kazanarak gelişme kaydetmiştir. Tercüme faaliyetlerinin başladığı ilk dönemden günümüze gelinceye kadar Arap edebiyatında genelde nesir, özelde öykü formu, hayatı merkeze alarak edebî dünyadaki yerini sağlamlaştırmış ve kalıcı olduğunu ispatlamıştır. İlerleyen dönemlerde özellikle I. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik olaylar, ülkelerin bağımsızlık ve özgürleşme çabaları sadece hayatı değil edebiyatı da etkileyen bir yapı arz etmiştir. Nitekim edebiyat, hayattan farklı bir alan olarak görülemez. Yapılan çalışmaları göz önünde bulundurduğumuzda Dünya edebiyatına paralel olarak son dönem Arap edebiyatında nesrin giderek ehemmiyet kazandığı ve uluslararası düzeyde ses getiren eserler verildiği ifade edilebilir. Bu çalışmada Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* (Açık Kapı) öyküsü özelinde modern dönemde Arap nesrinin kaydettiği ilerleme ve geldiği yer, tahkiye kriterleri açısından analiz edilip değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Modern Arap Edebiyatı, Abdurrahman Münîf, Kısa Öykü, *el-Bâbu'l Meftûh*.

---

* Bu makale Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* adlı öykü seçkisinde 99-126. sayfalar arasında yer alan *el-Bâbu'l Meftûh* adlı öyküsünün tercümesi ve edebî tahlili üzerine hazırlanmıştır.

Translation and Literary Analysis of Abdelrahman Munif's Story of *al-Babu'l Meftuh*

Abstract

After the invasion of Egypt by Napoleon in 1798 which is accepted as the beginning of modern Arabic literature, translation activities increased. In the early stages of translation, the phases defined as translation-imitation were quickly overcome. Prose gained momentum and developed. From the first period to the present, prose and story has strengthened its place by centering life and has proven to be permanent. The social, political, economic events experienced all over the world after the First World War, the efforts of countries for independence, liberation have provided a structure that affects not only life but also literature. As a matter of fact, literature cannot be considered as a different from life. Considering the studies carried out, prose is an increasingly prominent in modern Arabic literature in parallel with World literature. It should be underlined that especially in contemporary Arabic literature, works that have made a worldwide sound. In this study, the progress of Arabic prose in the modern period will be analyzed and evaluated in terms of narration criteria, in particular Abdelrahman Munif's story *al-Babu'l Meftuh* (The Open Door).

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Modern Arabic Literature, Abdelrahman Munif, Short Story, *al-Babu'l Meftuh*.

Giriş

Arap dünyasında Moğol istilası ve Abbasilerin çöküşünden sonraki işgal döneminden ne yazık ki edebiyat da nasibini almış ve duraklama sürecine girmiştir. Bu dönemin sonundaki Napolyon'un Mısır'ı işgali Modern Arap edebiyatının başlangıcı olarak kayıtlara geçmiştir.¹ Bu işgalden sonra artan çeviri faaliyetleriyle farklı bir kisveye bürünen Arap nesri, Batılı bir tür olan roman ve öykü gibi alanlarda ürün vermeye başlamıştır.² Modern anlamda tercüme faaliyetleriyle başlayan Arap öykücülüğü, her ne kadar önce tercüme-taklit denebilecek bir emekleme döneminden geçse de yapılan çalışmalarla rüştünü ispatlamış, sadece Arap ülkelerinde değil dünyanın her yerinde var olan ve adından söz ettiren edebî bir tür olarak anılmaya başlanmıştır. Hâlihazırda bir nesir türü olarak öykü, ait olduğu kültürü, yaşanmışlıkları, nihayetinde insanı edebî bir perspektiften yorumlama eylemi olarak görülebilir. Toplumsal dinamikleri gözetken ve değişen dünya şartlarına uyum sağlayan Arap nesri, edebiyatın geçirdiği klasik, modern ve post modern çağların gereği doğrultusunda bir yenilenme yaşamış ve bu alanda dünya çapında isimler yetişmiştir. Çalışmamızda eserini incelediğimiz Abdurrahman Münîf, bu dünya çapındaki isimlerin önde gelenlerindedir.

Çalışmamızda öncelikle Abdurrahman Münîf'in hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinde kısaca durulacak, sonrasında el-Bâbu'l Meftûh (Açık Kapı) öyküsünün tercümesi verilecektir. Nihayetinde bu öykü özelinde kısa öykünün hususiyetlerine değinilecek ve Açık Kapı öyküsü bu hususiyetler doğrultusunda analiz edilmeye çalışılacaktır.

---

¹ Hasan Harmancı, "Abdurrahman Münîf'in El-Eşcar ve İgtiyâlu Merzuk Adlı Romanının Teknik Yönden İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 0/30 (Şubat 2015), 67-96.

² Mehmet Yalar, *Hazırlayıcı Faktörleri Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş* (Bursa: Emin Yayınları, 2009), 41.

1. Abdurrahman Münîf'in Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri

Geçtiğimiz yüzyılın önemli Arap yazarlarından ve Suudlu modern romancıların ilklerinden biri olan Abdurrahman Münîf, Suudi Arabistanlı bir babanın ve Iraklı bir annenin çocuğu olarak 1933'te Amman'da doğdu.³ İlk ve orta öğrenimini Amman'da tamamladı. 1948 Arap-İsrail savaşının patlak vermesi ve bu durumun sivil halk üzerinde hâlihazırda var olan yükü artırması gibi sebepler zorunlu göçleri de beraberinde getirmişti. Kahire ve Bağdat gibi merkezlere göç hareketi başlamıştı. Münîf'in ailesi de yaşanan bu olumsuzluklardan nasibini aldı ve 1952'de Irak'a göç etti.⁴

Hukuk alanında eğitim almayı seçen yazar Bağdat'ta üniversite tahsiline başladı. O dönemde yaşanan siyasal gerilimler, öğrenci olayları ve hükümet politikalarına karşı muhalif tutumu nedeniyle çalkantılı bir öğrencilik hayatı yaşadı. Bir yıl sonra hukuk fakültesini bitirdi ve 1958'de Baas Partisi'nden kazandığı eğitim bursuyla Yugoslavya'ya giderek Belgrad Üniversitesi'nde petrol ekonomisi okudu. 1961 yılında aynı alanda yaptığı doktorayla eğitimini tamamlayarak Beyrut'a geri döndü.⁵

Münîf, Arap dünyasına döndükten sonra bir yıl kadar Baas Partisi'nin Beyrut bölge başkanlığında çalıştı. 1963 ilkbaharında Baas, Irak ve Suriye'de hemen hemen aynı anda iktidara geldiğinde, Irak'taki Baas darbesinin şiddetini ve sonrasında yaşananları eleştirdi. Bu eleştiri sonucu, krallığa tehdit olarak görüldüğü gerekçesiyle Suudi Arabistan

---

³ Abdurrahman Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh* (Ürdün: el-Muessesetu'l-Arabiyye, 2009), 203.

⁴ Hafez Sabry, *An Arabian Master New Left Review Türkiye Seçkisi* (İstanbul: Everest Yayınları, 2001), 130.

⁵ Peter Threoux, *Munif Biography in Peter Threoux's Translation-Abdelrahman Munif, Cities of Salt*, (New York: Vintage International, 1987), 629.

vatandaşlığından çıkarıldı ve en çok ihtiyacı olduğu sırada Salih el Suudi hükümeti onun Irak'a girişini yasakladı.⁶

Siyasi düşünceleri nedeniyle sık sık yer değiştirmek zorunda kalan yazar ilkelerine bağlılığı ve samimiyeti nedeniyle güvenilir kişi olma özelliğini daima korumuştur. Bu özelliği, onun farklı alanlarda kritik görevlerde istihdam edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Münîf'in eserleri ondan fazla dile çevrildi ve çok sayıda ödül aldı. 1989'da Nobel Edebiyat Ödülü'nün Arap eşdeğeri olan el-Owais Kültür Ödülü'nü (Câizetu'l-'Uveys li's-Sekâfe) kazandı. 1998'de en prestijli ödül olan Kahire Yaratıcı Anlatım Ödülü'nü (Câizetu'l-Kâhire li'l-İbdâ' er-Rivâi) aldı. Necip Mahfuz'un kazandığı yıl Nobel Ödülü için adının kısa listede olduğu söylendi. *Mudunu'l-Milh* (Tuz Şehirleri) ve başarıyı olarak kabul edilen *Şarku'l-Mutevassit* (Akdeniz'in Doğusu) dahil on beş roman yazdı.⁷

Abdurrahman Münîf, sosyalist Arap romancıların önde gelen isimlerindedir. Hayatından da anlaşılacağı üzere herhangi bir siyasi görüşe ya da kültüre ait bir şahsiyet olmamıştır. Münîf, içinde yaşadığı toplumun ve devletin baskıcı tutumlarından dolayı görüşlerini açıkça ortaya koyamayan entelektüel kesimindedir. Bu nedenle edebiyatı bir eylem olarak algılamış ve inandıklarını kitlelere onun vasıtasıyla ulaştırmaya çalışmıştır. Eserlerini realist çizgiyle kaleme alarak toplumsal gerçeklikten yana bir tavır sergilemiştir. Çağının şahidi olarak Münîf, toplumsal tabakalaşma sonucu ezilen işçi sınıfının yanında durarak, adaletsizliğe ve despotizme karşı muhalif tavrını eserleriyle sürdüren bir kimliğe sahiptir.

Münîf'in eserlerinde kullandığı dil, üslup açısından sıklıkla değişiklik göstermektedir. Dili ve üslubunu ele alan şu değerlendirme oldukça önemlidir:

---

⁶ Threoux, *Munif's Biography in Cities of Salt*, 629.

⁷ Tariq Ali, "Farewell to Patriarch of Arab Literature" (Erişim 24 Kasım 2019).

“Karakterlerin iç dünyasını olabildiğince yansıtmaya odaklandığı için onların dili ile konuşmaya çalışmıştır. Özellikle diyaloglarda aynı anda farklı dil ve üsluplar kullanıldığı görülür. Karakterlerin iç monolog denilen kendi kendilerine yaptıkları konuşmalar ile karşılındaki insanlarla yaptıkları konuşmalar arasında kullanılan dil açısından farklılık göze çarpmaktadır.”⁸ Münîf'in eserlerinin geneli analiz edildiğinde bu dili kullanırken sosyal gerçeklik ilkesinden hareketle elit bir tarzdan yana tavır koymadığı ve kahramanlarını elit tabakadan seçmediği görülür. Kelimelerini sanatsal veya bağlam dışı kullanmayarak sade bir üslup tercih ettiği hemen her eserinde göze çarpmaktadır. Bu durum yazarın, hâline tercüman olmaya çalıştığı toplumsal kesimden kopuk olmadığının ispatı olarak görülebilir.

Münîf'in eserleri incelendiğinde, onun dünya edebiyatından kopuk olmadığı ve etkileşim içinde olduğu görülür. Ancak bu kesinlikle taklitten uzak bir etkileşimdir. Eserlerinde batılı tarz anlatım yöntemleri kullanmıştır ve modernist bir yazar olarak kabul edilir.⁹ Ülkesinin hassasiyetlerini, tarihsel ve kültürel şartlarını göz önünde bulundurarak modern yazım tarzına yeni bir yorum getirdiği ifade edilebilir. Bu açıdan çalışmaları, Arap romanını zenginleştirme ve geliştirme noktasında ufuk açıcı örnekler olarak değerlendirilebilir.

Dil ve üslup açısından, fasih Arapçanın yanında esere konu olan duyguyu tam olarak verebilmek için halkın günlük konuşma dili olan Ammice kullanımını, özellikle diyaloglarda bunun daha ön plana çıkışı, toplumun üst kesimine hitap etme kaygısı taşımaması, yalın ve anlaşılır olması Münîf'in eserlerinin karakteristikleri arasındadır. *Bilinç akışı* tekniği, zamansal ve mekânsal sınırlamaya kendini ve vermek istediği mesajları hapsedmemesi, evrensel mesaj verme kaygısı,

---

⁸ Adnan Arslan, “Modern Arap Romanında Diglossia, Çift Dillilik Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/2 (Kasım 2018), 183-202.

⁹ Authorscalendarinfo, “Abdelrahman Munif” (Erişim 4 Nisan 2023).

metinlerarasılık çalışmaları gibi edebî enstrümanlardan yararlandığını ifade edebiliriz.

Başlıca eserleri arasında *Mudunul'l Milh* (Beş cilt), *Álem Bilâ Harâit*, *Arzu's-Sevâd*, *Sibâku'l-Mesâfâti't-Tavîle*, *Şarku'l-Mutavassıt*, *en-Nihayât*, *Kıssat-u Hubbin Mecusiyye*, *Hîne Terekna'l-Cisr*, *el'Ân*; *Huna 'ev Şarku'l-Mutavassıt Merreten 'Uhrâ*, *Ummu'n-Nuzûr* ve on bir öyküden oluşan *el-Bâbu'l-Meftûh* öykü seçkisi sayılabilir.¹⁰ Abdurrahman Münîf, 24 Ocak 2004'teki vefatına kadar yaşamını Beyrut, Şam arasında geçirmiştir.¹¹

2. *el-Bâbu'l Meftûh* Öyküsünün Türkçe Tercümesi ve Edebî Tahlîli

Bu başlık altında önce *el-Bâbu'l Meftûh* öyküsünün Türkçe tercümesi verilecek daha sonra öykü, anlatıda esas olan genel edebî kriterler açısından tahlil edilecektir.

2.1. *el-Bâb'ul Meftûh* Öyküsünün Türkçe Tercümesi

Açık Kapı

Yola çıkmadan önce, nineme veda etmeden son bir şey yapmaya karar verdim.

Öğle vakti Ğasrin'i seyrediyordum, vadinin tam ortasında küçük bir belde. Merkezdeki sık ve eski evler ya da beldeyi çepeçevre saran tepelerin eteğindeki uzak evler, uzun, itici çıplak ağaçlar tuhaflık hissi veriyor bana. Rüzgâr, sert bir şekilde caddeleri geçiyor, soğuk ve korku salarak şiddetle esiyor. Köprüyü geçerken küçük dere bile eskiden olduğundan farklı görünüyor.

İnsanların yüzüne bakmayı çok istemiyordum. Koltuğumun altında son bir hatıra olarak nineme vermek istediğim küçük bir hediye

¹⁰ Harmancı, "Abdurrahman Münîf'in El-Eşcar ve İğtiyâlu Merzuk Adlı Romanının Teknik Yönünden İncelenmesi", 67-96.

¹¹ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 204.

taşıyordum. İçimde onu bir daha göremeyeceğime dair kuvvetli bir his vardı. O çılgın yolculuğumdan döndüğümde bu dünyadan çoktan geçmiş olacaktı. Ömrünün son demlerinde çok yaşlıydı ve her geçen gün daha da yaşlanıyordu, adımları ağır ve yorgundu. Yüzündeki kırışıklıklar kuru, sürülü topraktaki izler gibiydi. Hatta eskiden öylesine kullandığı baston, şimdi üçüncü bir ayak gibi ayrılmaz bir parçası olmuştu.

Sonunda dedemin evinin uzandığı sokaktan geçerken kendi kendime dedim ki: “Bu gece hatıralardan bahsetmesine müsaade etmeyeceğim. Ağaçlar, hayvanlar ve yağmurlar hakkında lafa boğacağım onu. Erkenden uyukum gelmiş gibi yapacağım ki sabah olduğunda tüm hazin kelimeleri yüklenerek çabucak kaçabileyim.”

Sokaktaki çocuklar toprakla oynuyor, köpekleri ve kedileri kovalıyorlar. Kadınlar da her zaman olduğu gibi kapılarının önünde öylece duruyorlar. Kimse beni hatırlayıp tanımasın ve durdurmasın diye bakışlarımı hızla kaçırıyorum onlardan. Kadınlar hüznünlü şeyleri hatırlamaktan hoşlanırlar. Yine o ağaçların anlamsız, birinin kendine yaktığı ağita benzeyen hikâyesini hatırlayarak kendi kendime “artık daha fazla hüznün istemiyorum” diyorum. Bu kelimeler içime işleyerek inada benzer bir gerginlik yaratıyor ruhumun derinliklerinde. Yine hüznünlü düşünceleri kovarak diyorum ki: “Herkes ölecek, ninem de ölecek, tıpkı dedem gibi, tıpkı dayım gibi... Ve hüznün genellikle bir şekilde ölümü hatırlatır. Ne hüznün istiyorum ne de ninemin şimdi ölmesini.”

Annemin arkadaşı iki kadına benimle konuşmalarına fırsat vermeden çabucak selam verdim ve yürümeye devam ettim. Biliyordum ki bakışları beni takip ediyordu. Kararlı ve sık adımlarla hakkımda ne dediklerine aldırmadan yürüdüm. Kibirli değilim, kendini beğenmiş insanlardan da hoşlanmıyorum ama onlar için diyecek bir şeyim de yok. Bugünlerde insanlar karamsar düşüncelerle meşguller, en azından yiyecek arayışıyla ki ben de zaten o amaçla ayrılıyorum

buradan. Gerçekten şans benden yanaydı. Evrakları kontrol ettiler, benimle bir görüşme yaptılar, kaba saba mantıksız sorular sordular ve görüşme bittikten sonra “Yolculuk çarşamba günü.” dediler.

Kasaba, uzun zaman önce o harika yazları yaşadığım yer değil artık. Oraların içten içe çok değiştiğini hissediyorum. Aşınası olduğum bu yerlerin on sene önce bıraktığım gibi olduğu doğru ama artık yaşlandı, ölüm ve rüzgârla pörsüdü, duydukları ve gördükleri yüzünden gözü karararak başı döndü adeta. Ama hâlâ ayakta durmaya devam ediyor kibirli bir aptallıkla yeni felaketleri bekleyerek.

Üzüntüyle “Mekânlar da insanlar gibi değişiyor” diye mırıldandım. “Değişen insanlardır, mekânlar ise ancak sessiz sedasız değişiyor, yalnızlaşıyor, içi boşalıyor, tıpkı kof bir kamış gibi... Sonra aniden bir çöküş yaşıyor, oysa insan böyle yapmıyor; o, adı hüznün olan bir kurtçuk tarafından kemiriliyor. Bu, siyah bir kurtçuk ve gözle görülemeyen göğüsleri var. Geceleri gittikçe büyüyor yüzükoyun yatan gri bir balina gibi” diye düşündüm. Önümdeki küçük bir taş tekmelerken kendi kendime “Eğer ninemi ve hatıraları terk edersem başkalarını öldüren bu kurtçuk beni de öldürecek. Bu nedenle bu gerçekleşmeden önce bu lanet olası kurtçuk masalını unutmalıyım” dedim.

Sokağın sonundaki ninemin evi o kadar çok değişmiş ki tanıımıyormuşum gibi geldi bana. Aceleyle “değişse de değişmese de fark etmez asıl değişen benim.” dedim kendi kendime. Daha dikkatli baktığımda aynı yükseklikte duruyormuş gibi geldi bana. Bahçeyi çepeçevre saran duvarın taşları ise kuzey tarafından yıkılarak dökülmüş. Kirli ayaklarıyla tavukların bahçenin iç tarafında ve duvara yakın bir yerde didiklendiğini görüyorum. Kapının yanındaki ceviz ağacı sanki mevsim sert bir kışmış gibi tamamen çıplak.

Hatırlayarak kendi kendime konuşuyorum: “Bu, o yaz serçelere salıncak ve yuva olan ağacın bizzat kendisi mi?” Yaklaşarak düşünüyorum “Bir evde daima evin dış duvarlarını kuvvetlendirmek ve

çatıyı tamir etmek için mutlaka bir erkek olmalı. Kadın, ninem dahi olsa, her şeyi yapamaz.”

Kapı sallanıyor. Rüzgâr hafifçe esiyor, yorulmadan itiyor onu. Binlerce kez girdiğim aynı kapı... Kapılar hareket etmekten veya aynı yerde sabit kalmaktan yorulur mu? “Ninemi içerdeymiş gibi hayal ediyorum, öyle olmasa niçin kapıyı açık bıraksın ki?” Her haliyle aklıma geldi, kısalığı, cılızlığı, kafasını meşgul eden düşünceler yüzünden hareket ettirmeye vakti kalmamışçasına iri gözlerini yavaşça kırıştırmaması, yalnız haşin bir umutsuzluk hâlindeki insanların sahip olduğu gergince sımsıkı kapatılmış dudaklar... Görenlerin alt üst olmuş sandığı kupkuru cılız elleri... Morarmış, şiş damarları, adeta incecik, kırılğan bir elekke kaplı belirgin kemikleri... Açık kapı gibi gayri ihtiyari hareket eden küçük, sivri burnu...

Ninem beni gördüğünde sükûnetle bakardı bana. Asla diğer kadınlar gibi yapmayacaktı. Benim kim olduğumdan emin olduğunda bastonunu yere vurarak üzerinden hatıraları ve düşünceleri silkeleyen bir kedi gibi doğrulur, hatıralarından ona acı veren bir düşünceyi zihninden geçirirdi.

Ninemden aynı kelimeleri duymaya devam ettim. Şu anda bile hatırladıkça içimde hoşlanmadığım düşünceleri harekete geçiren kelimeler ki şöyle diyordu ninem:

“Çabucak büyümemelisin, hızlı büyüyenler erken gidenlerdir”, ve sonrasında gergin bir şekilde beni sarıştı...

Giysileri ve nefesinde geçmişten bir koku alıyorum. Rüyaların kokusu mu yoksa hüznün için gizli bir dileğin mi? Gerçekten bilmiyorum. Beni uzunca bir süre sıkıca tutardı ve ne zaman kurtulmaya çalışsam, tıpkı toprağa saplanmış bir pulluk gibi ellerini sırtımda hissedirdim. Karşı koymaz ve şunları düşünürken çoğu kez teslim olurum: “Herkes gittikten sonra bu yaşlı kadının tutunacağı bir şeyler olmalı.” Yavaşça sonlanan bu sarılma sona erince yüzüne bakar bakmaz

orada nasıl gizleyeceğini ya da sileceğini çok iyi bildiği küçük gözyaşı damlacığının izlerini bulurdum.

Ninemin üzüntüsünü gidermek için görkemli kelimeler kullanırdım. Ona bir keresinde şunu söylediğimi hatırlıyorum:

-Sevgime ulaşmak için hüzünden başka bir köprü bilmiyor musun?

Dudaklarımdan çıkan bu pervasız kelimeleri duyunca uzun uzun baktı bana ve aynı sözleri tekrarlardı:

-Onlar gibi büyümemelisin. Hızlı büyüdüler ve çabucak gittiler. Seni sadece bir çocuk olarak hatırlamak istiyorum, duyuyor musun bir çocuk olarak, tıpkı konuşmayı öğrenmeden önceki gibi.

İkimiz de ortama yeni bir hava katmak için gözle görünür bir şekilde çaba sarf etmiştik. Bana yine aynı soruları sormaya başladılar:

-Yorgun musun? Aç mısın?"

Başımı sallardım olumsuz anlamda, sonra bana yakından bakar ve sert bir ses tonuyla tekrar sorardı:

-Neden bu kadar solgun görünüyorsun?"

Aynı kelimeleri tekrar ederdim:

-Yolculuk ve eğitim işte. Bir şey yok nineciğim, yarın her zamanki gibi canlı ve kendine gelmiş olacağım, bunu gözlerinle göreceksin.

Ben ilerlerken kapı inlemekte. Birkaç adım sonra onu göreceğim. Ya kapının karşısındaki sekinin önünde oturuyor ya da odanın ortasında sigara içiyor olacak. Bastonuyla kapıya vuracak ve ayağa kalkacak. Bu sefer yaşlanmış görünüyor. Adımları yavaşlayacak.

Şehre son geldiği zamanı hatırlıyorum. Çok yaşlanmıştı. Yanımızda geçirdiği o dört gün boyunca yıllar geçmiş gibi yaşlandığına

şahit oldum. Sonrasında bizimle kalmayı ısrarla reddetti. Öfkeyle babama bağırarak:

-Her şeyi yok etmek mi istiyorsun? Bu yaşlı kadını, hayvanları ve ağaçları? Bırakın beni geri döneyim. Eğer burada bir gün daha kalırsam ölürüm.

Kimse onun öfkesiyle yüzleşemedi. Annem boşa çabaladı, teyzelerim boşuna uğraştı. Bir sürü cazip sözler verdiler ona, hepsini geri çevirdi. Şoföre, onu dedemin köydeki evine kadar ulaştırmasını söylerken, ninem bana doğru eğildi ve beni rahatsız edici bir sükunetle:

-Büyüme! Özellikle de sen büyümemelisin! dedi.

Ayağımı kapının eşiğine koyar koymaz kapı adeta girmeme engel olmak istermiş gibi kapandı. Onu ittim ve içeri girdim. Asmanın altını aradı gözlerim fakat ninemi bulamadım. Ortadaki odanın açık kapısında hafif bir karanlık geçmişin kalıntılarıyla iç içe girmişti. Biraz bekledim, beni fark ettiği zaman sevinmesini istedim. Erkeklerin yaptığı gibi yavaşça öksürdüm ve baktım: Dedemin evi: Dört odalı, solda dayımın odası, yüksek ve tavansız bir duvarın arkasındaki iç oda, onu takip eden sağdaki iki oda ve dayımın odasının penceresine yakın bir kuyu. Ortada tohum havuzları, iki asma ve kiraz ağacı. Kuyunun karşısındaki diğer tarafta büyük bir tavuk kümesi ve ondan daha küçük bir kümes de tavşanlar için.

Arkamdaki kapı uğursuz ve boğuk bir sesle inlerken odalara kadar uzanan toprak koridor boyunca yer alan dikdörtgen havuzdaki sonbahar çiçeklerinin kalıntılarıyla oynaşan rüzgârın sesi haricinde hiçbir şey kımıldamadı. Kendimi yürüyüşün akışına bıraktım. Tabii ki adımlarım ninemin dikkatini çekecekti. Gölgem önüme geçiyor, sesimi duymak istemese bile onu mutlaka görecekti. Orta odanın kapısı açık, ninemin tütün ağızlığı yerinde duruyor fakat yatağı odanın girişinin sağ tarafına çekilmiş... Artık beni görmezden gelmesine dayanamayarak biraz daha ilerledim. Sesime rahatlık katmaya çalışarak yine de korkuyla seslendim:

-Yaramazın geldi nine, neredesin?

Ona seslenmeye devam ederek:

-Nerede saklanıyorsun?

Cevap alamadım. Odaya girdim kimse yoktu. Yan odayı kontrol ettim, orada da kimseyi bulamadım. Zorlayarak dayımın odasına girmeyi düşündüm ama bu fikir tahammül edemeyeceğim bir sahneyi aklıma getirdi, bu yüzden vazgeçtim. Onu bulabileceğim her yere baktım yine bulamadım. Kuyuya yaklaştım, ağzına yakın oturdum ve oradan dayımın odasına baktım. Pencerede beyaz bir perde vardı, içeriyi görmek isteyen herkesin görebileceği şekilde çaprazlamasına sarkmıştı.

Gözlerimi keskinleştirip ninemin silüetini görmek umuduyla oturduğum yerden içeriye baktım ama hem rüzgârın sesi hem de odanın içindeki alacakaranlık asla bir şey görmeme izin vermiyordu.

Kapının kolunu tutup çevirdim. O zamana kadar ninemin o kapıyı açık bırakabileceğini düşünmemiştim. Her evin kutsal olarak kabul edilen bir odası vardır. Dayımın odası da bu evde öyleydi, kutsal bir mekân olarak korunmasız bırakılmamalıydı. Oraya kimsenin girmesine izin verilmezdi. Bu durum her zaman muamma ve sır olarak kalmıştır.

Çok uzun zamandan çocukluğumuzdan beridir de böyle olmaya devam etmiştir. “Gelmeyin, okuyor; gelmeyin, uyuyor! Rahatsız etmeyin onu!” Büyüdüğümüzde ise şöyle oldu: “Gelmeyin, yaklaşmayın, bütün gece uyuyamadı, bırak bir iki saat uyusun! Uyku hâpi aldı ama uykusu gelmiyor.”

Odaya, bu korkutucu mekânın sınırları içine girdim.

“Ninem bu odayı kilitlemeden nasıl bırakmış böyle?” diye mırıldanarak girdim içeriye. O kadar temizdi ki bizim memlekette bu kadar temiz olabilecek başka bir oda olduğunu düşünemedim. Duvarlar mavi üzerine beyaza boyanmış, bir futbolcu, soylu at resimleri ve

birbirine yapışık bir grup küçük fotoğrafla kaplı: kuşlar, kadınlar, başı ellerinin arasında düşünen bir adam. Yatağın ortası, üzerinde yatan bedenini şeklini alarak çökmüş durumda, yatak örtüsü yatmak isteyenlere kolaylık olsun diye kenarda ters çevrilmiş bir vaziyette duruyor. Pencere, altındaki masanın bir kısmının tam olarak görünmemesine sebep verecek şekilde verniklenmiş, masanın üzerine de birkaç kitap, bir elbise fırçası, bir tarak ve küçük yuvarlak bir ayna konulmuş.

Bu odada başka ne var? Bir şeyler görebilmek için etrafa baktım. Odayı diğer odalara benzeten başka şeyler de buldum: hem yatak hem divan olarak kullanılabilecek uzun bir sedir, iki sandalye, kül tablaları ve toprak bir vazoda bir demet buğday.

Odada görünmez bir şey vardı fakat mevcudiyeti diğer bütün şeylerden daha hissedilirdi. Bir sıcaklık, bir varlık, sigara dumanı kokusu ve biraz da nefes... Ne olduğunu tam olarak anlayamadım ama ağır ve yoğun bir şekilde hissettim onu. Sanki az önce biri burayı terk etmişti ve birkaç dakika içinde geri dönmek üzereydi.

Tıpkı tahmin ettiğim gibi, kadınların iki türlü özellikleri vardır: hüznü ve sevgiye olan düşkünlükleri. Dayımın odasını araştırmak için birkaç dakika daha harcadım sonra ninemin bastonunun yere çarpan sesini işittim. Pencerenin yanındaki sandalyeye oturdum, bana doğru yaklaşırken ona bakmaya başladım.

Dört ay önce onu şehirde son gördüğümde daha yaşlıydı sanki aradan on yıllar geçmiş gibi yaşlanmıştı. Adımları hızlıydı ama sendeliyordu, başı ölmek ya da boğulmamak amacıyla hava solumak için dönen bir yüzücünün başı gibi hareket ediyordu. Bütün odaları geride bıraktı ve dayımın odasına yöneldi. Orada olduğumu hissetmiş gibiydi. Kimseyi rahatsız etmemek için yıllardır aşınası olduğum sakinlik içinde kapıyı açtı ve içeri girdi.

Kendimi asla affetmeyeceğim yanlış bir şey yapmıştım, ninem beni görür görmez bastonunu fırlattı, son umudunu da yitiren insanlar

gibi ağlayarak yere düştü. Bir şekilde suçlu olduğumu hissederek vicdan azabıyla kıvrandım. Ağladığımı duyup onu yerden kaldırmaya çalıştım ama çabalarım boşa gitti.

Böyle ağladığıma ilk defa şahit oluyordum. Daha önce de ağladığımı görmüştüm ama bu seferki gözyaşlarından daha vahim bir şeydi, ölümcül bir umutsuzluktu bu.

Bana uzunca gelen bir süreden sonra bazı kadınlar geldi. Ninem üzgün ve yorgun bir şekilde kalktı. Yüzünü yıkadı, gülümsedi ya da gülümseye çalıştı. Ben öylece teyzelerimden ve şehir hayatından bahsettim. Kadınlara kasaba hayatından ve yağmurlardan soru sorarken ninem hiç konuşmadı. Ara sıra bana bakıyordu, bakışlarında ürkütücü bir soru saklıydı ve başı istemsizce mekanik bir şekilde sallanıyordu.

Gece, sebep olduğum acıyı hafifletmeye çalıştım. Ona dedim ki:

-Şehre taşınmalısın, bu acı dolu evde kalman sinirlerini alt üst ediyor.

Cevap vermedi, sadece zorlanarak şaka yollu gülümsedi. Bana baktı ve sessiz kaldı. Kelimelerimin ona ulaşmadan havada uçup gittiğini biliyordum. Ve yine biliyordum ki buna benzer kelimeleri defalarca sarf etmiştim fakat fayda etmemişti. Hatta onu kızdırmıştı çoğu kez.

Ninem yemek yemem için beni teşvik ederek şöyle dedi:

-Asla büyümemelisin! Seni gördüğümden bu yana daha da büyümüş olduğunu fark ettim.

Benimle beraber yemesini söyledim ona.

-Yemelisin. Endişe etme nine küçük bir çocuğum hâlâ... Yaşım halâ küçük.

Beklemeden ayağa kalktım, onun için sakladığım şalı yatağın ortasından aldım. Onu şaşırtmak istiyordum, tekrar yatağın üstüne

serdim, katlayıp üçgen şekli verdim ve her iki tarafı omuzlarından sarkacak şekilde sırtına yerleştirdim.

Gümüş iplikle işlemeli siyah bir şaldı. Acele bir şekilde ona baktı sonra da bana. Gözleri beni azarlıyormuş gibi sorgular şekildeydi hatta daha çok öfke doluydu. Bir parça tedirginlikle konuştum:

-Bunu annem gönderdi sana. Göndermekle yanlış bir şey mi yaptı?

Şala tekrar baktı, kırışmış parmaklarıyla kenarlarına dokundu, beni kendisine doğru çekip eskiden öptüğünden daha sıcak olmayan bir öpücük kondurdu. Sonrasında sessizlik hüküm sürdü, başımın üstünde gezip duran ninemin düşüncelerini duyabiliyordum... parayı çar çur ettiğim için beni azarlıyordu, şehirden onun için getirdiğim aslında ihtiyaç duymadığı ufak tefek süs eşyaları için.

Bu durumda ona yolculuğum hakkında bir şey söylemem mümkün olmamıştı. Biliyordum ki telaffuz edeceğim tek bir kelime yüreğine inmesine ya da çektiği acılardan daha fazlasını duymasına sebebiyet verebilirdi.

Yatmadan önce, nineme acı verebilecek bir konuşmaya girmemeye karar verdim. Yatağa bıraktı kendini yastığıma yakın bir şekilde, kırışmış elleriyle saçlarıma dokunarak konuştu:

-Bugün bana acı verecek kadar büyümüş olduğunu fark ettim.

-Beni görünce ağlamanın sebebi bu mu nine?

-Bu ve diğer şeyler.

-Ağladığın için üzgünüm. Buraya gelmemin seni inciteceğini bilseydim gelmezdim.

-Buna alıştım yavrucuğum, sen de alışacaksın.

-O halde niye bu kadar acı bir şekilde ağladın?

-Böyle ağladım çünkü onu bulmamıştım... Sandım ki sen...

Bir tek kelime dahi edemez oldu. Gözyaşları yanaklarından sel gibi akıyordu ama sessizdi ağlayışı. Konuştuğu için mutluydum bu şekilde acısının deneceğini ummuştum oysa sadece yeniden ağlamasına sebep olmuştu.

Ağır bir sessizliğin ardından, elbisesinin yeniyle gözlerini sildi, sesinde ağlamasının izi... konuştu:

-Eğer senin geldiğini bilmiş olsaydım mutlu olurdu fakat bana hemen eve gitmemi söyleyen kadınlar kimin geldiği hakkında bir şey demediler.

Acısını hafifletmek için saf saf sordum:

-Gelmemi beklemiyor muydun?

-Geleceğini söylemiştin... ama o uğursuz kadınlar...

-Sana başka bir şey mi söylediler?

-Ah! Keşke başka bir şey söylemiş olsalardı sadece bağırdılar ve "Haydi koş ihtiyar, evinde değerli bir misafir var." dediler. Bu bana olmayacak şeyler düşündürdü.

-Benden başka birini mi bekliyordun ki nine?

-Artık uyumalısın. Ben de hamur mayalayayım, hadi artık uyu!

Kararsız iri gözlerine baktım, uzun uzun düşündüm. Bu işte bir iş, bir esrar olduğunu hissettim, yoksa ninem niye böyle davransındı ki?

Gitmesine karışmadım. Uzaklaştı sonra birkaç kez geri geldi, un getirdi, su getirdi. Hamur yapmak için küçük bir mindere yerleşince sordum:

-Nine uzak bir sefere çıksaydım ne yapardın?

Bana döndü, cevap vermeden önce düşüncelerimi okumak ister gibi gözlerimin içine baktı. Ona bakmak için kendimde güç bulamadım. Gözleri alevli çiviler gibi keskindi, dudakları küçümser gibi sımsıkı

büzüşmüştü. Bakışlarımı ondan uzaklaştırdığım zaman, sert bir şekilde bağırdı:

-Bana bak!

Kabahatli bir çocuk gibi itaatkâr ona baktım.

-Gerektiğinden fazla büyüdün.

Kısa bir sessizliğin ardından şunları ekledi:

-Asla büyümemelisin!

Sonra sert bir sesle konuşmaya devam etti:

-Bundan daha fazla büyümene izin vermeyeceğim!

Onu rahatlatmak için ifademi yumuşatarak latife yollu konuştum:

-Nine yolculuğum uzun sürmeyecek ve dönüşte sana bir sürü hediye getireceğim.

-Tek kelime etme, uyu artık!

-Uyuyamam... Yolculuğa çıkmadan önce bunu desteklemeni ve kabul etmeni istiyorum.

Sakin bir şekilde kalktı. Bastonunu kullanmak aklına gelmedi. Sıcak kumların üzerinde yürüyen insanlar gibi seke seke yürüdü. Yatağa yaklaşınca bana ulaşmak için ayaklarımından tuttu.

Doğrudum ve ellerimi ona uzattım, ellerimden sımsıkı tutarak konuştu:

-Buna razı olamam... buradan gitmeni istemiyorum.

-Ama çok uzun süre ayrı kalmayacağım. Sana mektup göndereceğim ve kısa bir süre içinde geri döneceğim.

-Bir kere yolculuğa çıkanlar bir daha geri dönmezler, dönerlerse bile bu çok uzun bir zaman sonra olur.

-Ama ben döneceğim nine.

Bugün seni gördüğümde niye ağladığımı biliyor musun?

-Bilmiyorum ve hâlâ sormaktan korkuyorum.

-Onun döndüğünü zannettim. Kadınlar sadece “değerli bir misafir” demişti.

-Gelen bendim, beni istemiyor musun?

-Ama ben, onun geldiğini sandım... onu çok uzun zamandır bekliyorum. Seferi çok uzadı, dönmesi lazım artık.

Ancak o zaman anladım ki ninem dayımın dönmesini bekliyordu.

Dayım dört kardeşin içinde tek erkek olanıydı, sadece benim annem ondan daha küçüktü. Onunla olan bağımız çok özeldi, bu yüzden birkaç günde bir bizi ziyaret ederdi. Fakat ne zaman dayımı görsem evimizi bir hüznün kapladığını hissederdim. Sebebi bilinmeyen bir hüznüdü bu. Onu evimizin yakınlarındaki bir göletin kıyısında veya misafir odasında sessiz bir bulut gibi otururken görürdüm. Annem ona kahve getirirdi ve o istemezse konuşmazdı. Buharlaşıp kaybolmak ya da kimse tarafından fark edilmemek ister gibi an be an kaybolurdu kendi sessizliğinde sanki. Yüzü solgundu, kırmızı gözleri bizde derin üzüntü uyandırırdu. Anneme dayımın sessizliği hakkında bir şeyler sormak isterdim fakat her seferinde basit bir cevapla beni geçiştirirdi ki bu bende başka cevapsız sorulara sebep olurdu.

Okul tatil olunca yazlarımızı geçirdiğimiz köyde onu sıkça görürdüm. Uzun boyluydu ve beyaz tenliydi. O kadar zayıftı ki görünüşü kalbimizde tarlada ya da herhangi bir yerde gördüğümüz kişilere karşı hissetmeyeceğimiz türden duygular uyandırırdu. Okumanın dışında bir şey yapmazdı. Annem onun okumaktan yorgun düştüğünü hissettiğinde onu kendine getirmek için kulağına eğilip fısıldardı:

-Kendini çok fazla yoruyorsun! Sabahlara kadar okumayı bırakmalısın. Neden her gece sabahlara kadar uyanık kalıyorsun?

Onun cevap vermesini beklemezdi, üzüntüyle konuşmayı sürdürüp tekrar fısıldardı:

-Bir ya da bir iki saat okuman yeterli.

Dayım gülümserdi sadece cevap vermezdi. Annem ısrarcı olursa da şöyle derdi:

-Okumayı, yapacağım diğer bütün işlere tercih ederim.

Sonra sesinin tonu değişir ve anneme sorardı:

-Ne yapmamı istiyorsun ki başka?

-Oku... ama okumanın da bir sınırı vardır. İnsan demire benzemez, bu şekilde uzun süre dayanamazsın.

-Benim için endişelenme! Gücüm kuvvetim yerinde, okumaktan yorulursam uyurum...

Sonra ona güven vermek için gülümseyip:

-Okumak iyi bir meşguliyettir ve her iyi meşguliyet insanı zayıf düşürmez, aksine güçlendirir.

Yine de annem onun geceleri bir saatten fazla uyumadığını söylerdi çünkü ne zaman uyansa onu kitap okurken bulurdu. Dayım bana:

-Annem okumamı istemiyor, hep "gözlerin... sağlığın..." diye konuşmaya başlıyor.

Sonra sesinin tonu tamamen değişir ve eklerdi:

-Yeterince uyuyorum, geceleri ve öğleden sonraları.

Okumak dayımın tek meşguliyetiydi. Onu hiç arkadaşlarıyla gördüğümü hatırlamıyorum. Bazı tanıdıkları vardı fakat onlarla geçirdiği vakit onun için katlanılmazdı ancak sessizliğine ve kitaplarına döndüğünde huzur bulurdu. Yine de aralıksız okumazdı, onu sık sık kitap kucığında, ama kendisini duvara ya da asmaya dalmış halde

görüldüm. Bazen kitabını düşürdü, bu, onu kendine getirirdi. Bazen de onu bir dize ya da şarkıyı mırıldanırken görürdüm. Kitabına geri döndüğünde ise okuması yavaşlardı, öyle ki sayfalar nadiren çevrilirdi.

Okuyor muydu? Düşünüyor muydu? Kimse bu soruların cevabını bilmiyordu. Okuduğu kitaplara çok nadir de olsa bakma fırsatı bulduğumda bana anlaşılmaz ama merak uyandırıcı gelirlerdi. Annem, babamın tembihlerine uyararak bizi bu kitaplardan uzak tutma konusunda kararlı davranırdı. Babam, “Çocuklara dikkat edin, bu kitapların ve onun fikirlerinin çocuklara zarar vermesini istemiyorum. Bunlar bela getirirler, politik ve aykırı kitaplar bunlar,” derdi. Adını bile çözemediğim bir Fransızca kitap gördüm. Bazılarında silahlı ve sigara içen kız-erkek resimleri vardı... Arapça kitaplar çok azdı, dayım onları nadiren okurdu.

Dayım çiftçilikte pek başarılı olamayınca bir devlet dairesinde işe girmeye karar verdi nihayet. Babası zaten defalarca beraber çalışmalarını söylemişti ancak çabaları sonuç vermemişti. Yaşlı kadın ise oğlundan yana olmaktan başka bir şekilde duruma müdahil olmadı. Dedemle devamlı mücadele halindeydi, sert sözlerle karşı koyardı. Yine bir keresinde dedem ona çıkışmaya başlayınca, “Bu çocuk çiftçi olmak için yaratılmadı, çiftçiliği bir at da yapabilir.” diyerek parmağını ona doğru salladı. Dedem çok kısa bir süre kendinden emin güldü ve öfkeli bir şekilde sordu:

-Çiftçi olmayacaksa ne olmasını arzu edersin?

-Bırak ne istiyorsa onu yapsın!

-Bırak ne istiyorsa onu mu yapsın!

-Sen içini rahat tut, o benim oğlum, onu ben emzirdim ne olacağını biliyorum.

-Benim içim rahat ama biliyorum ki erkekler evde oturmak için yaratılmadılar.

-Onu öldürmek mi istiyorsun?

-Asıl böyle devam ederse o kendini öldürecek.

Bu tartışmalar genelde ninemin zaferiyle sonuçlanırdı. Dedem daima ikna edilen taraf olurdu. Fakat bu ikna şüphe ve belirsizlik barındırıyordu. Ninem aynı zamanda annemle konuşup dayımı çalışması ve geleceğini düşünmesi yönünde teşvik etmesini isterdi. Annem onunla konuştuğu zaman ilkokuldayken öğrendiği sakın ve saygılı hitap tarzını kullanırdı, çoğunlukla anlaşmaya da varırlardı. Dayım ona şöyle derdi:

-Eğitimime devam etmek istiyorum, burada kalmak istemiyorum.

Kimse dayımı anlamadı.

Dedem vefat ettikten sonra dayım o şehrin mahkemesinde görev aldı.

O bir kâtip idi. İşten döndüğü zaman tamamen değişmiş gibi görünürdü. Yüzünde ve gözlerinde hep öne çıkan solgunluk, meydan okuma hâli tüm gece ve gündüz boyunca ifadesinde asılı dururdu.

Bir keresinde anneme dayımın sıkıntıları ve sessizliği hakkında sordum. İlk önce tereddüt etti sonrasında ise şöyle dedi:

-Her zaman bir tane sıkıntısı vardı, mahkemede çalışmaya başladığından bu yana ikiye katlandı.

-Hangi sıkıntılardan bahsediyorsun anne?

-Dayım her şeye olan güvenini kaybetti. Hayatın sefalet ve başarısızlıktan ibaret olduğunu düşünürdü hep ve hiçbir şey onu bu düşünceden kurtulmasına yardım edemedi. Mahkemede çalışmaya başladığından beri şahit olduğu sayısız gerçek onun bu karamsar dünya görüşünü artırdı.

Anneme dayımın kafasını meşgul eden bu üzücü fikirleri sordum ama kelimeleri kayıp gitti ve dediklerinden bir şey anlamadım.

Sonrasında dayım tamamen değişti, üzüntüsüne eşlik eden uykusuzluk ve yüzünden yayılan solgunluk tüm bedenini ele geçirdi. Elleri titriyordu, gözleri kıpkırmızıydı bazı zamanlar gözyaşları yanaklarından süzülüyordu, elbiseleri ondan büyük ve daha şişman başka birine aitmiş gibi büyük görünüyordu.

O gün, annem ve dayım arasında uzun bir tartışma yaşandı ve dayım gitti.

Annemin harcamaları için ona verdiği parayı almaya ikna olduktan ve mahkemeden avans aldıktan sonra Marsilya'ya gitti... Kasabadan ayrılır ayrılmaz mahkeme onlara olan borcunun garantisi olarak dedemin mallarına el koydu. O zamana kadar ninem tüm bu olanları bir şekilde bitecek gelip geçici bir şakadan ibaret sanıyordu. Fakat artık işin çehresi değişmişti.

Dayım, Marsilya'da yaşayan ve daha önce buraya gelip dedemle güçlü temasları olan bir Fransız'a güvenmişti. Bu adama, dedem hem bu köyden hem de civar köylerden büyük miktarda buğday satmıştı. Anlaşma yapılırken dayım ikisi arasında tercümanlık yapmıştı ve anlaşma tamamlanınca da Marsilya ve Fransa'da eğitim hakkında uzun uzun konuşmuşlardı...

Eğitim almak amacıyla Marsilya'ya giden dayımın işleri umduğu gibi yolunda gitmedi. Fransa'ya varır varmaz adamın vefat ettiğini öğrendi. Onun ölümü eğitimi için alabileceğini düşündüğü burs ümidini ortadan kaldırdı.

Berberinde götürdüğü para ilk ayda tükendi. Anneme gönderdiği mektuplar ümitsizlik ifadeleriyle dolmaya başladı. Ne para istedi ne de başka bir şey. Acısını ve çektiği sıkıntıları açık eden şeylerdi bunlar ve annemi korkutuyordu. Öyle ki sonunda annem bir uçak bileti alıp Marsilya'daki adresine gönderdi.

Fakat...

Ninem, dayımın bu kadar uzak bir yolculuğa çıkmış olduğuna inanmayı kabullenemedi. Annemin söylediklerine inanmayarak, bir ara münasebeti olan bir kadın yüzünden yakınlarda bir yerlerde saklanmış olabileceğini ve annemin de bu sırrı sakladığını düşündü. Annemin gönderdiği bilet geri döndü. Üniversite ise babama umudumuzu bitiren üzücü bir mektup gönderdi:

“Adresinizi öğrenci dokümanlarında geç bulduğumuzu ifade ederek size bildirmekten elem duyuyoruz ki, öğrencimiz hastalığından dolayı iki aydır üniversiteye devam etmemiş ve hastanede tedavi altına alınmıştır. Hastalığı yetersiz beslenmesine sebep olmuştur. Hastane bize durumunun iyiye gittiğini belirtmesine rağmen durumu aniden ve garip bir şekilde kötüleşip hasta kaybedilmiştir. Hastane bunun onun kararı olduğu şeklinde imada bulunmuştur. Hasta 17 Kasım 1960 Pazartesi günü bu dünyayı terk etmiştir. Hastane yönetimi ailesinin ne yapmayı arzu ettiğini öğrenmeden mevtayla ilgili herhangi bir işlem yapmamızı belirtmiştir.

Üniversite yönetimi bu elim olaydan dolayı baş sağlığı diliyor ve üzüntülerini bildiriyor. Ne yapmayı arzu ettiğinizle ilgili olarak en kısa sürede cevabınızı bekliyoruz. Kendi ülkesinde gömülmesini istemeniz durumunda buraya aile üyelerinin gelmesini tercih ederiz.

Cevabınızı beklediğimizi belirtirken bu talihsiz olayla ilgili derin üzüntülerimizi tekrar ifade etmek isteriz.”

İşte dayımın sonu böyle olmuştu. Hepimiz için arkasında sıkıntı ve gizem bırakmıştı. Bu durumu kasabadaki kadınlardan işittiği zaman ninemin ağzından çıkan ifadeler şunlardı:

-Ölmüş olamaz! Yalancılar! Kim onun öldüğünü söylüyorsa yalancıdır! Mutlaka geri dönecek!

Kimse onunla münakaşa etmedi ve herkes acısına saygı duydu.

Hem teyzelerim hem de akrabalarımızın eşleri dayımın ölümü üzerine acı gözyaşları döktüler. Onun yurtdışına gitmesindeki teşvik

edici rolü sebebiyle onu öldürenin annem olduğunu söylediler. Erkekler ise intiharın dile getirilmemesini istediler çünkü o sadece utanç verici bir durum değildi aynı zamanda dini bir kuralın ihlaliydi. Olayın herhangi bir iz bırakmadan sessizce kapatılması için hem hastaneye hem de üniversite idaresine telgraf çekerek dayımın Marsilya'ya gömülmesini talep ettiler, defin işlemlerinin İslami usullere göre yapılması konusunda ısrarcı oldular.

İşte dayımın sonu böyle oldu. Ninem ise hâlâ inanmayı reddediyor. Bu nedenle ben buraya geldiğimde dayımın geri döndüğünü sandı. Hâlâ böyle düşündüğünü o gece hamuru yoğurmadan önce yatağıma gelip yanımda dinlenirken ikide bir tekrar ettiği sözlerinden anladım.

Nineme haber etmeden kasabadan ayrıldım. Ona sadece şalın annemin gönderdiği bir hediye olmasının dışında gerçekleri de söylemedim. Memlekette bitirmem gereken bir iş olduğunu sonra da yurt dışına çıkmam gerekebileceğinden bahsettim. Ninem söylediklerimi benim gibi birisi için uygun olmayan bir saçmalık ya da münasebetsiz bir şaka olarak kabul etti. Bütün gece ve ertesi sabah mütemediyen şöyle söylendi:

-Asla büyümemelisin! Dedenin topraklarına geri dönmelisin! Tek başına kalma. Bir gün dayın dönecek ve beraber çalışacaksınız. Toprak... Yavrucuğum, toprağın adama ihtiyacı var. Toprak... Toprak, deden göçtüğünden beridir eskisi gibi verimli olamadı. Burada kalmalısın. Dayın döndüğünde yeşil araziye ve meyve dolu ağaçlara hayran olacak ama eğer döner de araziyi kuru ve sebzesiz, ağaçları meyvesiz bulursa yine gidebilir.

Sessiz kaldım ve tek kelime etmedim. Biliyordum ki dayım seneler önce ölmüştü, kemikleri Marsilya mezarlığında bir kabirde yatıyordu. Şüphe yok ki kabri bir Hristiyan kabriydi. İnsanlar öldüklerinde tamamen birbirine benzerler. Hristiyan ve Müslüman arasında bir fark kalmaz. Hepsi ölüdür ve eşittir, ölülerin birbirinden

farkı yoktur. Hepsi akrabalarını ve eski çatışmalarını hatırlamaksızın huzur içinde uyurlar.

Ertesi sabah şehirden ayrıldım.

Ağaçlar yaşlı, büyük ve çaresizdi. Evlerin duvarlarının rengi atmıştı, mezarların rengine bürünmüş görünüyorlardı. Hatta dere bile fuzuli ve garip görünüyordu. Beni şehre götürecek otobüs istasyonunun güzergahında ki köprüden geçerken derenin suyuna bakamıyordum. Ninem şalını çıkardı. Onu yeniden omzuna almasını söylediğimde, şöyle dedi:

-Sen ya da dayın dönmedikçe bir daha onu kullanmayacağım. Nicedir giymediğim güzel kıyafetlerimi sandığımdan çıkarmam ancak o zaman mümkün olacak!

Her şeyi arkamda bıraktım. Hüzün ve acı hissediyordum. Beynim cevabını asla bulamayacağım imkânsız sorularla doluydu: “Dayım neden burayı terk etmişti? Niçin kendini öldürmüştü? Gidersem geri dönebilecek miydim? Ninem... Ben dönene kadar hayatta kalabilecek miydi?”

Bunun gibi sorular zihnimi hep meşgul etti, cevapsız kalmaya devam ederek. Yorucu bir eğitimden sonra ve yolculuğun meşakkat olduğunu düşündürten bir seyahatin ardından o yaz geri döndüm. Akan bir nehre benziyordu yolculuk hem sizi yenileyen hem de tehlikeli şelalelere doğru iten. Bir hediye vardı yanımda ninem için özenle seçtiğim.

Bir şal satın almıştım, bu sefer rengi siyah bir şal. Neden bu rengi seçtiğimi bilmiyorum belki de hâlâ dayımın yolunu gözleyen ninemin çok yaşlandığını ve siyah rengin ona daha yakışacağını düşündüğümündendi.

Anneme ninemi sordum fakat cevap alamadım, cevap vermekten kaçınmıştı. Sorumu yineledim yine cevap yoktu. Her şeyin sona erdiğinden emin olarak ertesi gün kasabaya gittim.

Annemin sessizliği sorularıma verilen acıtıcı, net bir cevaptı, herhangi bir kelimedenden daha güçlüydü yine de neden kasabaya gitmeme izin verdiğini bilmiyordum.

Kasaba dağların arasında uzanıyordu. Ağağlar yeşil yapraklarla kaplıydı, hava kuru, haşın ve neredeyse sıcaktı, köprüden geçerken derenin suları taşkın bir şekilde akıyordu. Köprüde durdum bir sürü soru zihnime akın etti: “Dayım dönmüş müydü? Ninem hâlâ hayatta mıydı yoksa uzun zaman önce ölmüş müydü? Büyümüş müydüm yoksa küçük bir çocuk olarak mı kalmıştım?” Sular hâlâ köprünün altından taşkın bir şekilde akıyordu.

Acele bir şekilde sokaktan geçip dedemin evine yaklaştığımda kapıyı açık buldum. Kalp atışlarım hızlandı çok güçlü bir şekilde hissediyordum ki Ninem kapıda duruyordu ya da orada olmasa bile orta odada bekliyordu şüphesiz. Orada üçayağının üstünde duruyor olacak bana doğru atılacak ve ben de kokusunu içime çekeceğim, elbisesinin, çocukluğun, yeşil ağağların ve toprağın kokusunu...

Kapıdan geçtim odaların önünde dolaştım dayımın odasını her zaman olduğu gibi temiz ve fotoğraflarla dolu buldum. Tek bir şey dokundu bana, beni açıklanamaz bir hüzne boğan bir şey, masanın ve yatağın üstündeki tozlar.

Dolaşmama son vermeden önce dedemin komşularından birkaç kadın geldi. Sözlerinin önüne geçen gözlerinden her şeyin bittiğini anladım.

Şehirden ayrılırken etraf garip ve yabancı görünüyordu, ağağlar, sokaklar ve küçük dere...

Sokağın sonunda durdum, arkama baktım. Kapı hâlâ açıktı sanki birinin gelmesini bekler gibi!¹²

---

¹² Münîf, *el-Bâbu'l-Meftûh*, 99-126.

2.2. Açık Kapı Öyküsüne Genel Bir Bakış

Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l Meftûh* (*Açık Kapı*) adlı öykü seçkisi yazarın, roman türünün yanında öykü kategorisinde de ustalığını ortaya koyan yapıtlarından biridir.

Bu seçki toplam on bir öyküden oluşmaktadır. Çevirimizde eserin el-Muessesetu'l-'Arabiyye tarafından yayımlanan 2009 tarihli ikinci baskısı esas alınmıştır. el-Bâbu'l-Meftûh (*Açık Kapı*) öyküsü, seçkinin altıncı sırasında yer almaktadır ve toplam yirmi beş sayfadan oluşmaktadır.

Yazar bu öyküsünde taşra ve şehir hayatının nesiller arasında meydana getirdiği uçurum, aile içi çatışmalar, eğitim ve eğitimsizliğin kişilerin hayatlarında nasıl bir kadere yol açtığı, gurbet ve sılada yaşananların kişilerin hayat yolculuklarında ne kadar önemli olduğu vb. konuları ele almış, yaşananları öykü boyunca yaptığı psikolojik tahlillerle okuyucunun beğenisine sunmuştur.

2.3. Olay Örgüsü

Anlatıcı tam olarak yaşı verilmese de yirmili yaşlarda olduğu tahmin edilen bir torun rolünde karşımıza çıkmaktadır. Öyküye göre, şehirde yaşayan anlatıcımız yaz tatillerini geçirdiği ninesinin kasabasına onu ziyaret için döner. Aynı zamanda amacı, çıkacağı yurt dışı seyahat için ninesinden onay almaktır.

Ninesi ve dedesi taşrada yaşayan sıradan karakterlerdendir, çiftçilikle uğraşırlar. Evlatları şehre göç etmiştir. Dört kardeşin tek erkek olanı dayısı bu tipik köy hayatına ayak uyduramayan, eğitimi önceleyen, okuma kültürü hayli gelişmiş entelektüel bir kişilik olarak köyde yaşamaktan mutlu olmayan bir tiptir. Yaşadığı bu memnuniyetsizlik ailenin diğer üyelerine de yansıdığından annesiyle babası sık sık çatışmaktadır. Babası köyde kalıp hayatına kendileri gibi devam etmesini istemesine rağmen annesi oğlundan yana tavır almaktadır. Tek erkek evlat olan dayı memleketinde bir memuriyete

girse de tutunamaz ve sonunda eğitimini tamamlamak üzere Fransa'ya gider. Ama ne yazık ki umduğunu bulamaz ekonomik sıkıntılar ve yabancı bir ülkede göçmen olmanın verdiği zorluklar vb. yüzünden hastalanıp ölür. Öyküde bu ölümün sebebi tam olarak verilmez. Satır aralarında okuyucu, dayının kendi hayatına son vermiş olabileceği gerçeğini sezer. Annesi onun ölümünü kabullenemez ve bir gün döneceğine dair ümidini asla kaybetmez.

Nine her ne kadar oğlunun ölümünü kabullenmese de içten içe bu ölümün farkındadır sadece onu kendine itiraf edemez. Bunun sonucu olarak da torununun aynı akıbeta uğrayacağı endişesiyle yurt dışına çıkmasına razı olmamaktadır. Bu yüzden ona devamlı surette büyümemesi gerektiğini telkin eder.

Buna rağmen torun yurtdışına çıkar, maceraya atılmaktan vazgeçmez. Onun sonu dayısı gibi olmaz. Bir gün vatanına geri döner ama bu sefer döndüğünde korktuğu bir gerçekle yüzleşecektir, ninesi ölmüştür.

2.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Münîf, el-Bâbu'l-Meftûh (Açık Kapı) öyküsünü karakterlerden birinin gözüyle anlatmayı tercih etmiştir. Kahramanların ruh hâlleri öykü boyunca bariz bir şekilde hissedilir. Yazar, bu öyküde modern anlatı tekniklerinden olan bilinç akışı tekniğiyle ve zaman zaman yer verdiği anlık geriye dönüşlerle (*flashback*)¹³ okuyucuyu olayların geçmişinden haberdar ederek öykünün atmosferini genişletmeye çalışmıştır. Yani öykü için sıralı bir zaman diliminden bahsedemeyiz. Anlatıcımız hem şimdiki zaman diliminde olayları anlatır hem de geçmişe atıf yapar. Anlatı normal akışıyla devam ederken yer yer geçmişte yaşanan krizlere gönderme yapılmasıyla anlatıdaki gerilim tırmandırılır. Bu durum, Münîf'in modernist kimliğinin öyküye açık bir şekilde yansımaları olarak görülebilir.

---

¹³ Hikâyelemede "anlık geriye dönüş" olarak kullanılan teknik.

Bu öyküde adı verilmeyen anlatıcımız, aynı zamanda öykünün karakterlerinden biridir. Anlatıcı, yaşanan evlat kaybının sebep olduğu yıkımın, ailesinin üzerindeki etkilerini bir çeşit psikolojik tahlil yaparak gözler önüne serer ve olan bitenden bizleri haberdar eder. Bu açıdan ele alındığında öyküyü Çehov tarzı (durumu önceleyen öykü) bir kurmaca olarak ele alabiliriz. Ön planda görülen olay, bize anlatılanlar aslında kahramanların yaşadıkları karşısında alt üst olan psikolojilerinin tahlilinde vitrin görevi yapmaktadır. *el-Bâbu'l-Meftûh* (Açık Kapı) öyküsü her ne kadar yaşanan bir dramı anlatır gibi görünse de asıl ele almak istediği o dramın arkasında var olan psikolojiyi ortaya koymaktır.

Hikâyenin olay örgüsünde dayının hayatından memnun olmamasıyla başlayan kötüye gidiş, aile içinde yaşanan çatışmaların çıban başı hâline döner ve bu bölümler, ana örgünün tavan yaptığı nokta (*climax*) olarak değerlendirilebilir. Okuyucu bu çatışmaların zirveye ulaştığı noktada dayının vatanını terk etmesiyle düğümlerin bir bir çözüleceğine dair inanç taşımaya başlar fakat kahramanın beklenmedik şekilde ölümüyle bir çeşit ters köşe edilir. Yazar bununla kalmaz, kahramanın gurbette ölümüne biraz da intihar şüphesi katarak olayları iyice açmaza sokar. Hatta daha ileri giderek kahramanın yurtdışına gitmesine destek vermesi sebebiyle bu ölümün müsebbibi olarak başka bir kahraman olan en küçük kız kardeşe sorumluluk yükler. Aynı zamanda anlatıcımızın annesidir bu kız kardeş:

أما خالاتي وزوجات أقربائي فقد بكين كثيرا ولكن تحدثن عن أمي

بسوء وقلن إن أمي هي التي قتلته عندما شجعته على السفر.

*“Hem teyzelerim hem de akrabalarımızın eşleri dayımın ölümü üzerine acı gözyaşları döktüler. Onun yurtdışına gitmesindeki teşvik edici rolü sebebiyle onu öldürenin annem olduğunu söylediler.”*¹⁴

---

¹⁴ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 122.

Eğitim almak için yabancı bir ülkeye göç, bunun bir trajediyle sonuçlanması ve diğer kahramanların yaşananlar karşısında hissettikleri ana kurguyu oluşturmaktadır. Anlatıcı tüm öykü boyunca bilmediği sorulara cevap arar ve her çabası yeni sorular doğurarak sonuçlanır:

كانت الأشجار مورقة خضراء، الجو جاف، خشن، وأقرب إلى الحرارة، لكن ماء النهر وأنا أعبّر الجسر كان يتدفق بعنفوان أخرس... توقفت علي الجسر، وثار في رأسي أسئلة كثيرة: هل عاد خالي؟ وجدتي ألا تزال حية أم ماتت منذ وقت طويل...؟ وأنا هل كبرت أم لا أزال صغيراً؟ ومر الماء تحت الجسر متدفقا غزيراً...

“Ağaçlar yeşil yapraklarla kaplıydı, hava kuru, haşin ve neredeyse sıcaktı. Ancak ben köprüden geçerken derenin suları dilsiz bir coşkuyla fıskırarcasına akıyordu. Köprüde durdum, bir sürü soru zihnime akın etti: “Dayım dönmüş müydü? Ninem hâlâ hayatta mıydı yoksa uzun zaman önce ölmüş müydü? Büyümüş müydüm yoksa hâlâ küçük bir çocuk muydum?” Sular köprüünün altından taşkın bir şekilde akıp gitti”¹⁵

Öyküdeki “dayı” figürü sıra dışı bir karakter olarak karşımıza çıkar. Geleneksel taşra hayatından memnuniyetsizliği, entelektüel kimliğinin vurgusu, arka planda okuyucuya hissettirilen yasak kitaplar okuması vb. gibi ipuçlarıyla onun muhalif bir kimlik olduğunu anlarız. Daima arayış içindedir ve yurt dışına açılmak istemektedir. Öyküde anlatıya hâkim olan negatifleğin, kahramanın yurtdışına yolculuğuyla pozitif bir atmosfere evrileceği yönünde bir hava oluşturulur ama kahramanın ölümüyle sonuçlanarak sürpriz bir sonla bitirilir. Kahramanımız kurtuluşu orada görmektedir fakat bu seçimi onun sonu olur. Münîf, bu çeşit bir kurguyla mücadelenin yurt dışında değil, kendi vatanında yapılması için okuyucuya mesaj vererek bir yönlendirme çalışması yapmış mıdır bilinmez ama satır aralarında mücadelenin ve kişisel çabanın önemli olduğuna atıf hissedilir.

¹⁵ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 125.

Öyküde taşra ve şehir iki ayrı nesille temsil edilmektedir. Anne ve baba geleneksel hayat tarzını ve taşrayı temsil ederken şehre göç eden diğer evlatlar moderniteyi temsil ederler. O yüzden köyde kalan ve aslında modern hayata ait olan dayı bu hayat ve getirdikleriyle daima çatışır. Münif, bu iki kesim arasında seçim yapmaz. Kahramanların portrelerini çizerek ve eylemlerinin sonuçlarını göstererek okuyucuyu iki farklı resimle yüzleştirme çabasına girer.

2.5. Karakterler

Anlatıcının öyküde ana karakter olduğunu görürüz. Aynı ailenin üyeleri; nine, dede, dayı, anne arasında yaşananlar okuyucuya torun tarafından aktarılmaktadır. Tabii ki bir edebî eser için kişiler kurgunun önemli bir parçasını oluşturur ki bu öykü için de aynı durum geçerlidir. Öyküde kalabalık bir karakter kadrosunun olmadığını söyleyebiliriz. Yazar, anlatmak istediklerini ve vermek istediği ruh halini anlatıcı torun ve onun diğer karakterler üzerindeki gözlemleri vasıtasıyla vermektedir. Anlatıcı, dayısının izinden giden ama onun paylaştığı acı sonu paylaşmayan, bir anlamda dayısına göre kendi kişisel mücadelesinde daha başarılı olmuş bir karakterdir. Her ne kadar zaman zaman anlatıcının kafasının karışık olduğu okuyucuya hissettirilse de o, tıpkı dayısı gibi inandığı yoldan vazgeçmez ve her türlü sona rağmen kendini gerçekleştirme sürecini tamamlar.

Nine figürü, torun için büyük önem arz etmektedir. Öyle ki yurtdışına çıkmak için onun onayına ihtiyaç duyar, zaten köye geliş amacı bu onayı almaktır. Öte yandan bu çeşit bir yurtdışı macerasıyla kabullenirse de oğlunu kaybeden acılı bedbaht bir anne figürü vardır. Bu yüzden evinin kapısını o gittikten sonra hiç kapatmaz. Hikâyeye adını veren “açık kapı” metaforu bununla ilgilidir:

لا يمكن أن يموت... كاذبون، كل من يقول إنه مات كاذب، ولا بد أن يعود.

*“Ölmüş olamaz! Yalancılar! Kim onun öldüğünü söylüyorsa yalancıdır! Mutlaka geri dönecek!”*¹⁶

نهاية الزقاق توقفت ونظرت إلى الخلف... كان الباب لا يزال مفتوحا، كأنه ينتظر قدوم أحدا!

*“Sokağın sonunda durdum, arkama baktım. Kapı hâlâ açıldı sanki birinin gelmesini bekler gibi!”*¹⁷

Oğlunun ölümüyle yüzleşemeyen annenin, geri planda bu ölümün farkında olduğunun iması yapılmaktadır. Çünkü aynı akıbete uğrayacağı endişesiyle torununun yurt dışına çıkmasına razı olmamaktadır. Hatta yazar daha ileriye giderek realist üslubun dışına çıkar ve nineye öykü boyunca torunu için mütemadiyen aynı cümleleri sarf ettirir:

رأيتك اليوم كبيرا لدرجة سببت لي ألما.

*“Bugün bana acı verecek kadar büyümüş olduğunu fark ettim.”*¹⁸

قالت جدتي، يجب أن لا تكبر... وكأني رأيتك اليوم أكبر مما تعودت أن أراك.

*Ninem “Büyümemelisin!.. Sanki seni görmeye alışık olduğumdan daha fazla büyümüş bir halde gördüm.” dedi.*¹⁹

كانت تقول: يجب أن لا تكبر بسرعة. الذين يكبرون بسرعة يذهبون بسرعة.

*“Çabucak büyümemelisin, hızlı büyüyenler erkenden giderler.”*²⁰

Öyküde dayı figürü yardımıyla köye sıkışıp kalmış acı çeken bir entelektüelin gel-gitlerine ve çıkış arayışlarına, babasıyla karşı karşıya gelme pahasına inandığı yoldan vazgeçmemesine ve hayallerinin peşinden koşmasına şahit oluruz. Dayı figürü moderniteyi temsil eder,

¹⁶ Münif, *el-Bâbu'l Meftûh*, 122.

¹⁷ Münif, *el-Bâbu'l Meftûh*, 126.

¹⁸ Münif, *el-Bâbu'l Meftûh*, 112.

¹⁹ Münif, *el-Bâbu'l Meftûh*, 110.

²⁰ Münif, *el-Bâbu'l Meftûh*, 105.

özgürlüğü ve muhalifliği, yaşadığı hayatı, tekdüzeliği sorgular. Hayallerinin peşinden koşacaktır, denemeden bilinemeyecek bir yola, deyim yerindeyse bilinmezliğe yelken açar. Onun kararlı duruşu ve babasıyla karşı karşıya gelişi, her türlü sona hazırlıklı olduğunun ifadesi olarak değerlendirilebilir. Yurtdışında beş parasız kaldığında dahi ailesinden bir kuruş istemeyecek kadar onurlu bir insan profili çizilir dayı üzerinden. Yaşadığı trajik sonla intihar ettiği açıkça söylenirse de hastane raporları aracılığıyla intihar ettiği gerçeği ortaya konur. Bu yine psikolojik bir tahlildir, öykü zaten bu tür tahliller üzerine oturtulmuş kurgusuyla ilerler ve öyle sona erer.

Dayı devamlı surette kitap okur. Okuduğu kitaplar sadece Arapça değildir değişik dillerde (öyküde özellikle Fransızca vurgusu yapılır) okuyabildiğine göre entelektüel kimliğe sahiptir. Onun muhalif bir kimlik olduğunu okuduğu kitaplardan anlayabiliriz:

وتوصية أبي دائما انتبهي على الأولاد، لا أريد أن يخربهم بكتبه وأفكاره، هذه الكتب تجلب المصائب، سياسة وكفر، رأيت على بعضها صور فتيات ورجالا يحملون المسدسات ويدخنون... أما الكتاب العربية فكانت قليلة، ولا يقرأ فيها إلا بفترات متباعدة.

“Babam, “Çocuklara dikkat et, kitapları ve fikirleriyle çocuklara zarar vermesini istemiyorum. Bu kitaplar bela getirir. Siyaset ve dinsizlik... Kitaplardan bazılarının üzerinde tabanca taşıyan ve sigara içen genç kız ve erkek resimleri gördüm.” diyerek daima tavsiyelerde bulunurdu. Arapça kitaplar çok azdı, dayım onları nadiren okurdu.”²¹

Dede, oğlunun çok okumasına karşı çıkan, onun kendisi gibi çiftçi olmasını, topraklarına sahip çıkmasını isteyen bir figür olarak resmedilir ve geleneksel hayat tarzını temsil eder. Eşiyle mücadelesinde hep ikna edilen ya da mecburen öyle görünmeyi seçen biridir. Onu modernitenin karşısında duramayan taraf olarak görebiliriz.

Nine ve dayı dışındaki karakterlerin fiziksel özellikleri verilmez. Bu iki karakterin ruhsal durumlarına dair ipuçları da diğer karakterlere

²¹ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 117.

göre daha ayrıntılı olarak gözler önüne serilir. Bu tutum, kurgunun bu iki karakter üzerinde döndüğünün ipuçlarını vermektedir:

كان طويلا أقرب إلي البياض، نحيف البنية، حتى أن شكله كان يثير في النفس شعورا بحساسية لا تتناسب مع الرجل الذين كنا نراهم في الحقول أو في المتاجر.

“Uzun boyluydu ve beyaz tenliydi. O kadar zayıftı ki görünüşü kalbimizde tarlada ya da herhangi bir yerde gördüğümüz kişilere karşı hissetmeyeceğimiz türden duygular uyandırırđı.”²²

كان بوجهه الشاحب، وعينيه المتعبتين الحمرأوين يثير فينا حزنا غامضا.

“Solgun yüzü ve yorgun kızarık gözleriyle bizde belirsiz bir hüüzün uyandırırđı.”²³

واليدان معروقتان، معروقتان، لدرجة أن من ينظر إليهما يظن أنهما مقلوبتان، العروق نافرة، زرقاء، العظم واضحة محددة كأنها مغطاة بنخلة هشة. والأنف حاد صغير يتحرك حركات لا إرادية مثل حركة الباب المفتوح.

“Görenlerin alt üst olmuş sandığı kemikli elleri... morarmış, şiş damarları, çıplak ve belirgin kemikleri... açık kapı gibi gayri ihtiyari hareket eden sivri burnu...”²⁴

وجهها مثل خطوط فدان يحرث أرضا هشة، حتى العصا التي كانت تستعملها في الماضي غواية، تحولت إلى رجل ثالثة لا تفارقها أبدا.

“Yüzündeki kırışıklıklar kuru, sürüülü topraktaki izler gibiydi. Eskiden öylesine kullandığı baston, şimdi üçüncü bir ayak gibi ayrılmaz bir parçası olmuştu.”²⁵

2.6. Zaman

Bilindiğı üzere zaman örgüsü hikâyenin ana unsurlarından biridir. Olayların yaşandığı âna atıf yapan zaman, yaşananların psikolojisinin anlaşılması açısından ayrı bir önemi haizdir. Zaman unsurunun açıkça

²² Münif, *el-Bâbu 'l Meftûh*, 116.

²³ Münif, *el-Bâbu 'l Meftûh*, 115.

²⁴ Münif, *el-Bâbu 'l Meftûh*, 104.

²⁵ Münif, *el-Bâbu 'l Meftûh*, 101.

belirtildiği anlatılarda genelde anlatılardaki zamanı ve o dilimde yaşananları göz önünde bulundurarak okuyucunun olayları daha iyi tahlil etmesi amaçlanmaktadır.

Münîf, eserlerinde zaman kullanımını genelde ay, yıl vb. ayrıntılarla vermeyi tercih etmeyen bir yazar olarak bilinmektedir. Bu tercihi, eserlerini birey ve toplum gerçekleri açısından ele aldığı için onları herhangi bir zamana hapsedmeye kaygısı olarak görebiliriz. Zamanı açıkça vermek yerine tarihsel süreç içinde yaşananlardan yola çıkarak olayların yaşandığı periyoda dair ipuçları vermekle yetinmiştir. *el-Bâbu'l-Meftûh* (Açık Kapı) öyküsünde bu durumun tam tersi bir kullanımın olduğunu görürüz. Öykünün karakterlerinden dayının ölüm tarihi verilerek açık bir zaman ifadesi ortaya konmuştur:

فقد تخلص الفقيد من الحياة يوم الاثنين تاريخ 17 نوفمبر سنة 1960.

“*Merhum, 17 Kasım 1960 Pazartesi günü bu hayattan kurtulmuştur.*”²⁶

Yazar, aynı zamanda bilinç akışı tekniğinin bir gereği olarak hem şimdiyi hem de geçmişi anlatmıştır bu öyküde. Bugünü yaşarken çoğu kere ‘flashback’lerle geçmişe dönmüş, sıralı olmayan bir zaman dilimi çerçevesinde olaylar gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

2.7. Mekân

Anlatının mekâna olan ihtiyacı gerek klasik gerek modern anlatılarda vazgeçilmez unsurlardandır ve işlevsel bir özelliğe sahiptir. Olayların meydana geldiği çevreyi anlamak, kahramanların o çevreyle olan ilişkilerini ortaya koymak ve buna yönelik atmosfer yaratmak vb. saikler nedeniyle mekân unsuru hikâyenin olmazsa olmazlarından.

Münîf'in edebî şahsiyeti ve eleştirel tavrı itibariyle mekân ismi vermekten özellikle kaçınması, o mekânın olumsuz algılanmaması için duyduğu hassasiyetin gereği olarak görülebilir. Genel olarak

---

²⁶ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 121.

eserlerinde mekânların gerçek isimlerini vermeme eğiliminde olmasına rağmen burada yine tarzının dışına çıkmış ve mekân isimlerini açıkça vermiştir. Yaşananlar Ğasrin adlı bir kasabada geçmektedir. Öykünün seyrinden Ğasrin'in kurgusal bir yer ismi olup olmadığı net olarak anlaşılmamaktadır.

عند الظهر كانت أطل على غسرين، البلدة الصغيرة في بطن الوادي. بدت لي غريبة، منفرة بأشجارها الطويلة العارية وبيوتها المتراسة القديمة في الوسط، أو تلك المتباعدة على أطراف التلال الغربية. الريح تعبر الشوارع بخشونة فتولد رعشة هي بين البرودة والخوف، حتى النهر الصغير، وأنا أعبّر الجسر، بدا لي مختلفا عن السابق.

“Öğle vakti Ğasrin’i seyrediyordum; vadinin tam ortasında küçük bir belde. Merkezdeki sık ve eski evleri ya da beldeyi çepeçevre saran tepelerin eteğindeki uzak evleri ve uzun, çıplak ağaçlarıyla bana tuhaf ve iticiymiş gibi geldi. Rüzgâr sokaklarda şiddetle eserek soğuk ve korku arası bir titremeye yol açıyor. Köprüyü geçerken küçük dere bile eskiden olduğundan farklı göründü bana.”²⁷

Öyküde ikinci mekân ismi olarak Fransa/Marsilya yer almaktadır ki burası dayının eğitim için gittiği şehirdir. Marsilya, Arap nüfusun göç ettiği liman şehirlerinin başta gelenlerindedir. Aynı zamanda Kuzey Afrika'nın son kozmopolit liman şehri olarak bilinir. Günümüzde Marsilya, güven probleminin sıkça yaşandığı bir şehir olarak da bilinmektedir. Kahramanımızın oraya gittikten sonra hastalanıp ölmesi çok açık edilmese de orada başına ne geldiğinin bilinmemesi vb. ipuçlarından bu güvensizliğin izleri sürülebilir.

Kahramanımız Marsilya'da bir Hristiyan mezarlığına gömülür. Bu ayrıntı bize oradaki Hristiyan nüfusun ağırlığını vurgular.

كنت أعرف أن خالي انتهى منذ سنوات طويلة، وأن عظامه ترقد الآن في إحدى مقابر مرسيليا... ستكون مقبرة مسيحية دون شك.

²⁷ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 101.

*“Biliyordum ki dayım seneler önce ölmüştü, kemikleri Marsilya mezarlığında bir kabirde yatıyordu. Şüphe yok ki kabri bir Hristiyan kabriydi.”*²⁸

Olaylar hikâyenin girişinde de verildiği üzere bir köyde başlar, yaşanan çalkantılar ve yer değiştirmelerden sonra yine aynı köyde sona erer.

2.8. Dil, Üslup ve Anlatım Tekniği

Edebiyatın subjektif yönü olan ve edebiyatçının meramını anlatma şekli olarak tanımlayabileceğimiz üslup, edebî bir eserin aynasıdır. Bugün edebiyat dünyasında üslup sadece bir araç olarak görülmekten öte anlatının belkemiğini oluşturmaktadır. Münîf'in tüm eserlerine hâkim olan titiz üslubunun bu öykü için de geçerli olduğunu kabul edebiliriz. Yazarın, öykünün genelinde insan psikolojisine yoğunlaştığı ve karakterleri objektif bir bakış açısıyla tasvir ettiği gözlenir. Karakterlerinin yanında veya karşısında olmaması Münîf'in öykü kişilerine tarafsız bir üslupla yaklaşımını ortaya koyar.

Olaylar üçüncü bir şahsın gözünden verilmektedir. Bu şahıs aynı zamanda olayların şahidi, müdahili ve anlatıcısıdır. Öyküde içsel değerlendirmeler ve kişisel yargılar kullanılarak okuyucunun yönlendirildiği satırlara rastlarız:

لأن الناس عندما يموتون يتشابهون تماما، لا فرق بين مسيحي ومسلم، كلهم موتى،
والموتى لا يختلفون، يرقدون بهدوء، دون أن يذكروا شيئا عن خلافاتهم السابقة.

*“İnsanlar öldüklerinde tamamen birbirine benzerler. Hristiyan ve Müslüman arasında bir fark kalmaz. Hepsi ölüdür ve eşittir, ölülerin birbirinden farkı yoktur. Hepsi eski çatışmalarını hatırlamaksızın huzur içinde uyurlar.”*²⁹

---

²⁸ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 123.

²⁹ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 124.

Münîf, eserlerinin genelinde olayların geçtiği atmosferi ve kahramanların özelliklerini gerçekçi verebilmek saikiyle yer yer Ammice kullanmaktan çekinmemiştir. el-Bâbu'l-Meftûh (Açık Kapı) öyküsünde ise bu kaygıdan tamamen uzak kalarak fasih bir Arapça kullanılmıştır, dili sade ve yalındır. Münîf'in edebî oyunlar yapma kaygısından uzak olarak okuyucuya kahramanların yaşadıklarını ve psikolojilerini doğrudan yansıtma amacı güttüğü ifade edilebilir.

Anlatım tekniği açısından “İç Monolog” olarak tarif edilen tekniğin sık sık kullanıldığını görürüz:

وفي فكري تتور أسئلة بلهاء، لا يجد لها جوابا أبدا: لماذا سافر خالي؟ لماذا قتل نفسه؟ وأنا... إذا سافرت هل أعود مرة أخرى؟ وجدتي هل تبقى حية حتى أعود؟

“*Beynim cevabını asla bulamayacağım anlamsız sorularla doluydu: “Dayım neden burayı terk etmişti? Niçin kendini öldürmüştü? Gidersem geri dönebilecek miydim? Ninem... Ben dönene kadar hayatta kalabilecek miydi?”*”³⁰

توقفت علي الجسر، وثار في رأسي أسئلة كثيرة: هل عاد خالي؟ وجدتي ألا تزال حية أم ماتت منذ وقت طويل...؟ وأنا هل كبرت أم لا أزال صغيرا؟

“*Köprüde durdum bir sürü soru zihnime akın etti: “Dayım dönmüş müydü? Ninem hâlâ hayatta mıydı yoksa uzun zaman önce ölmüş müydü? Büyümüş müydüm yoksa hâlâ küçük bir çocuk muydum?”*”³¹

Bir çeşit kendi kendine konuşma olarak da tanımlayabileceğimiz bu teknik sayesinde okuyucu, kahramanın iç dünyasına yaptığı yolculuğa daha yakından şahit olma fırsatı bulabilmektedir.

³⁰ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 124.

³¹ Münîf, *el-Bâbu'l Meftûh*, 125.

Sonuç

Ana temalar olarak, iletişimsizlik, yabancılaşıma, gelenek ile modernitenin çatışması, muhalifliğe vurgu, başkaldırı, arayış, işsizlik, vatan, gurbet, ebeveyn-evlat ilişkileri, din algısı gibi başlıklar altında değerlendirebileceğimiz Abdurrahman Münîf'in *el-Bâbu'l-Meftûh* (Açık Kapı) adlı öyküsü, anlatımındaki ustalık, modern anlatı tekniklerinin kullanılması, zamanının çarpıcı problemlerine parmak basması gibi açılardan başarılı bir öykü olarak değerlendirilebilir.

Yazarın genel olarak eserlerinde tercih ettiği doğu dünyasını karakterize eden özellikler başta olmak üzere, modernitenin karşısında duramayan geleneğin çözülüşü ve bunun sonucunda yaşananlar çarpıcı örneklerle okuyucuya sunulmaktadır.

Öyküde birinci tekil anlatıcı tercih edilmiştir. Anlatıcı aynı zamanda kahramanlardan biridir. Öyküleme modern anlatı tekniği anlık geriye dönüşten (*flashback*) yararlanılmıştır. Böylelikle sıralı bir zaman seçiminden ziyade yer yer geçmişe zihnî dönüşler yapılarak okuyucuya kahramanların önceki hayatları ve iç dünyaları hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Klasik anlatıda esas olan zaman unsurunun Münîf'in çalışmalarının genelinde görüldüğü üzere bu öyküde de net olarak verilmediğini görüyoruz. Anlatı belirli bir zaman dilimine hapsedilmemiş, tarihsel süreç içinde yaşananlara dair periyodik ipuçları vermekle yetinilmiştir.

Tahkiyede işlevsel olan mekân unsuru öyküde verilmiştir. Olayların geçtiği ve öykünün merkezinde yer alan Ğasrin'in mekânsal anlamda gerçek ya da kurgusal olduğuna dair net bir algı oluşturulmamış, bu noktada okuyucunun hayal gücü devreye sokulmaya çalışılmıştır.

Dil açısından, edebî ve sanatsal kaygılar güdülmeden gündelik dil ve sade bir anlatım tercih edilmiştir. Olayların, gerçekçi ve tarafsız bir

üslupla ele alındığı söylenebilir. Anlatımda sık sık iç monolog tekniği kullanılmıştır. Metin, orijinal dili olan Arapça açısından ele alındığında yine sade ve akıcı bir dilin ön planda olduğu görülmektedir.

el-Bâbu'l-Meftûh (Açık Kapı) öyküsü, olayların merkezinde insanın olduğu ve insan olmanın doğurduğu pozitif ve negatif yönlerin ele alındığı bir çalışmadır. Realist çağdaş Arap yazarlardan biri olarak kabul edilen Abdurrahman Münîf, bu eseriyle gerek öyküsüne temel aldığı ortam ve olaylar, gerekse dil ve üsluptaki titizliği açısından kıymetli bir çalışmaya imza atmıştır. Münif bu öyküde, diğer eserlerinde de sıkça vurguladığı ve gözler önüne sermeye çalıştığı Arap toplumunun yapısı hakkında okuyucuya net bir tablo çizmiştir.

Tahkiyede esas olan hususiyetler bağlamında ele alındığında bu öykü özelinde Arap nesrinin Dünya çapında eserler verdiği ve Çağdaş edebiyatın kriterlerini yakaladığı söylenebilir. Modern Arap edebiyatı nesri açısından el-Bâbu'l-Meftûh (Açık Kapı) öyküsü, anlatımında Batılı enstrümanların kullanıldığı, geri planında bir tezin yer aldığı, modern ve post modern özellikler taşıyan bir çalışmadır.

Kaynakça

Arslan, Adnan. “Modern Arap Romanında Diglossia, Çift Dillilik Örneği ve Abdurrahman Münîf”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/2 (2008),183-202.

Authorscalendarinfo. “Abdelrahman Munif”. Erişim 4 Nisan 2023. <https://www.authorscalendar.info.com>.

Harmancı, Hasan. “Abdurrahman Münîf’in El-Eşcâr ve İğtiyâlu Merzuk Adlı Romanının Teknik Yönden İncelenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 0/30 (2015), 67-96.

Münîf, Abdurrahman. *el-Bâbu'l Meftûh*. Ürdün: el- Muessetu'l Arabiyye, 2. Basım, 2009.

Sabry, Hafez. *An Arabian Master New Left Review Türkiye Seçkisi*. İstanbul: Everest Yayınları, 1. Basım, 2001.

Tarıq, Ali. "Farewell to Munif a Patriarch of Arab Literature". *Middle East Library*. Erişim 24 Kasım 2019. <https://www.guides.library.cornell.edu> .

Threoux, Peter. *Munif Biography in Cities of Salt*. Newyork: Vintage International, 1. Basım, 1987.

Yalar, Mehmet. *Hazırlayıcı Faktörler Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2009.

Extended Abstract

Arabic storytelling, which started with translation activities after the invasion of Egypt by Napoleon in 1798, which is accepted as the beginning of modern Arabic literature has come of age with the studies carried out, although it has gone through an infancy period that can be called translation-imitation, and it has started to be mentioned as a literary genre that exist not only in Arab countries but all over the world. In the following periods after the First World War, the social, political and economic events all over the world, the independence and liberation efforts of the countries presented a structure that affected not only life but also literature. Considering the studies carried out, it can be stated that prose has gradually gained importance in recent Arabic literature in parallel with the world literature, and works that have made an international impact have been produced.

Currently, the story can be seen as an act of interpreting the culture, experiences, and ultimately human beings from a literary perspective. Observing social dynamics and adapting to the changing world conditions, Arabic prose has experienced a renewal in line with

the requirements of the classical, modern and post-modern eras of literature, and world-class names have grown in this field.

Abdurrahman Munif is one of the leading names of socialist Arab novelists. As it can be understood from his life, he did not belong to any political view or culture. Munif is one of the intellectuals who cannot express their views clearly due to the oppressive attitudes of the society and the state in which they live. He perceived literature as an action and tried to convey his beliefs to the masses through it. By writing his works with a realistic line, he showed an attitude in favor of social reality. As a witness of his age, Munif has an identity that stands by the oppressed working class as a result of social stratification and maintained his oppositional altitude against injustice and despotism with his works. When Munif's works are examined, it is seen that he is not disconnected from world literature and is in interaction. This is definitely an interaction that is far from imitation. He used western style narrative methods and is considered a modernist writer. It can be stated that he brought a new interpretation to the modern writing style, taking into account the sensitivities, historical and cultural conditions of his country. His works can be considered as stimulating examples in enriching and developing the Arabic novel.

In this study, first of all, Abdurrahman Munif's life and literary personality were briefly emphasized, then the characteristic of the short story were mentioned in the context of the story al-Babu'l-Meftuh and the story was analyzed in line with these characteristics. In this analysis, the progress made and the place where the Arabic prose came from were tried to be determined in terms of narration criteria.

Abdurrahman Munif's story al-Bab al-Maftuh, which we can evaluate under the headings such as miscommunication, alination, conflict between tradition and modernity, emphasis on dissent, rebellion, search, unemployment, homeland, expatriation, parent-child relations, perception of religion as the main themes, can be considered

as a successful story in terms of mastery in its narration, the use of modern narrative techniques, pointing fingers at the striking problems of its time.

Especially the features that characterized the eastern world, which the author prefers in his works in general, the dissolution of the tradition, which cannot stand in the face of modernity, and what happened as a result of this, are presented to the reader with striking examples.

The first singular narrator is preferred in the story. The narrator is also one of the protagonists. The modern narrative technique, flashback was used in the storytelling. In this way, more detailed information about the previous lives and inner worlds of the heroes was given to the reader by making mental returns to the past from time to time rather than a sequential time selection.

We see that the element of time, which is essential in the classical narrative, is not given clearly in this story, as seen in the rest of Munif's works. The narrative is not confined to a certain time period, to give periodic clues about what happened in the historical process.

The functional space element in narration is given in the story. There is no clear perception that Gasrin where is at the center of the story and the events take place is spatially real or fictional, and at this point, the reader's imagination was tried to be activated.

In terms of language, everyday language and simple expression were preferred without literary and artistic concerns. It can be said that the events were handled in a realistic and impartial style. The internal monologue technique is often used in the narration. When the text is considered from the point of view of Arabic, which is the original language, it is seen that a simple and fluent language is at the forefront again.

The story of al-Bab al-Maftuh is a study in which people are at the centre of events and the positive and negative aspects of being human are discussed. Abdurrahman Munif signed a valuable work with this study in terms of both the environment and events on which his story is based, and his meticulousness in language and style. In this story, Munif drew a clear picture for the reader about the structure of Arab society, which he frequently emphasized and tried to reveal in his other works.

It can be said that Arabic prose, which we tried to analyze in the context of this story and the features that are essential in the narrative produced works worldwide and has caught the criteria of contemporary literature. From the point of view of modern Arabic literature prose, the story of al-Bab al-Maftuh is a work with modern and post-modern features, in which Western instruments are used in its narration and a thesis is in the background.